

v umění výtvarném s úvodem a poznámkami Josefa Bartoše, autora první souborné monografie o českém spekulativním estetikovi a dějinném filosofovi v Zlatorohu (1916), a *Mnohonásobný lesk*, překlady Fr. Tichého z významného básníka belgicko-francouzského, nedávno zvěčněného *Emila Verhaerena*, s mou úvodní studií kritikou (bez válečného období tvorby Verhaerenovy a závěrů). Totéž nakladatelství vydává *Všeobecné dějiny hudby* prof. dra *Zdeňka Nejedlého*, z nichž vyšlo již třináct sešitů.

Od Českého čtenáře obdrželi jsme dvě publikace 9. ročníku: svěže psané úvahy a vzpomínky zvěčnělé významné herečky pí *Ludmily Dvořákové-Danzerové Ze života divadelního a Úvod do statistiky zemědělské* od JUDra Františka Kubce.

V Přerově počali vydávati sbírku původní poesie Klas a poslali nám první knížku z ní *R. Bojkova Zbytečného* (část první); druhou jsou hanácké verše *Ondřeje Příkryla Z vojne*, které vyvolaly odsudek a odmítnutí nejprve ve Zvonu, pak ve Venkově, a pokud mohu souditi po dokladech a vývodech těchto listů, odmítnutí spravedlivé.

Slezan Vojtěch Martínek vydal u Borového světla opravdovou, jasně statečnou *Zahradu*, knížku své obrody básnické.

Společnost Jaroslava Vrchlického jako 2. číslo svých publikací *Sborník 1916*. Svazek tento jest objemem dvojnásobný svazku prvního a přináší z básnické pozůstalosti Vrchlického hořkou „Epištolu přátel“ (politikovi), místy výrazu až drastického, kterého zapudila z fora nevděčnost vrstevníků; ze statí literárně kritických nejvýznamnější jest o antičnosti dramatu Vrchlického od O. Jiráňho, pak Frýdeckého o vlivu Vrchlického na básnickou formu slovenskou (Vajanský, theoretický odpůrce Vrchlického, podléhá prakticky „manýru“ znělky Vrchlického) a Brtníkova o neznámém znění Drahomíry. Stať Bartošova o estetických názorech Vrchlického neuzrála posud a trpí tím, že autor ignoruje to, co mělo by mu býti prvním a nejdůležitějším pramenem: Vrchlického činnost literárně kritickou a essayistickou. Jinak přináší sborník mnoho zbytečného a v memoárové části přímo malicherného. Psáti, kde kdy obědval nebo večeřel Vrchlický na venkově při svých extensích universitních, kdo kdy půjčil mu desítku, jest nevkus; čistí to utrpením; otiskovati nešetřností ke čtenáři, nepietou k básníkovi.

Jaroslav Goll, přední náš moderní historik, člen panské sněmovny, vydal vlastním nákladem v německém překladě s názvem *Parität* soubor článků politicky situačních, uveřejňovaných v únoru t. r. ve Venkově.

K tomuto německému vydání napsal předmluvu posypanou solí opravdu atticou. Významně nazývá český politik-historik svou knížku „eine Art von Flucht in die Öffentlichkeit“. Jest to mužný projev politické statečnosti, dobrý boj o právo, vedený fleuretem britkým a elegantním, vedle pamětní řeči Pekařovy o zvěčnělém císaři Františkovi Josefovi náš nejjasnější politický zjev poslední doby.

Vojtěch Martínek: Zahrada

Ve čtvrtém veršovém sešitě V. Martínkově, v Zahradě, zjihly již velmi často ledy abstrakce a schematu, které poutaly jeho první tři knížky: Cesty, Sešit sonetů, Jsme synové země; podávaly-li jeho první sbírky většinou jen vnějšíkový obrys věci a někdy linii dosti tvrdou a šedě suchou, nyní rozpučely se vnitřní,

hudebně tvárné síly básníkovy a bijí horkou tepnou ve většině čísel této knížky básnického i životního jara Martínkova. Zde nalezl mladý Slezan to, bez čeho není básníka: svou vnitřní melodii, svůj vášnivý poměr k světu a životu, svou plamennou, výbušnou, dobývačnou odvahu, která čelí radostně tmám, překázkám, hořkosti, únave a mdlobě. Přes mnohou chvíli zoufalství, již zachytil Martínek s krajní opravdovostí a upřímností, leží nad jeho Zahradou slunný jas a žár. Jeho radosti právě proto, že prošla těžkými a vážnými krisemi, neschází síly a neschází posvěcení tragického, jak zvučí jim hned krásné úvodní „Čtyři sloky“, kde co verš, to úder srdce i křídla bijícího nedočkavě v ether nebeský.

Kdo přešels slední most
v kraj světla usměvavý,
k té tmě, v níž po léta jsi rost,
ne, neobracej hlavy!
Měj v zrácích jas a rosy skvost
a v duši zpěv radostné slávy!

Co bývalo dříve ve verších Martínkových rozumovou představou, stává se nyní hudební jiskrou a vlnou: Martínek nalézá nyní nejednou konečný výraz, jedinečný i zákonně nutný, jadrný i melodický pro své vnitřní zkušenosti.

Je život bohů dar
a jako dar jej přijmi —
však měnivý jeho tvar
rukama uhněť svými!

Proti sbírkám předešlým překvapuje nyní schopnost sestupovati v nitro hlouběji než dříve a vynášeti odtamtud mnoho, s čeho nesprechla rosná tma. Duševní svět rozevirá se nyní před básníkem a prorvy a strže zirájí tam, kde nedávno byla jediná střízlivá plocha rovinná.

Je závratná ta zelenavá hlubina —
zda cítíš... láká, láká...
Ne, nezírej, ó nezírej,
tam peruť rozpiná
se zeleného ptáka —
Jen kdo prost závratí,
smí beztrestně a hrdě s keře trhati.

Však věř: je strašnou rozkoší přec pohled tam,
jenž celým tělem mrazí —
Kdo silný jest, kdo silný jest,
ať hrozně rozechvěn
přemůže temné srázy!

Nad sebou slunce proud
a dolů v bezedno, zmar prudce prohlédnout —

Není náhodné, že mnoho básní má nyní prostý nápis *Píseň*. Básník přiblížil se hudebnímu zdroji životnímu, a co z něho zachycuje, jest právě nejčastěji zvující světlo. Co si celého, co si zcela vytěženého a vyváženého, v uzavřené krupě melodickou slitého, co si teplého, hřejivého, a přece lehkého a duchově tajemného charakterizuje některé z těchto písní, zvláště onu na stránce 48, již mohl napsati jen lyrik opravdového jádra, značné specifické váhy vnitřní.

Je cesta v pustiny,
jež cile nečeká —
Tak blízká jsi, tak blízká jsi,
a přec tak daleká!

Hle, rukou dosáhnu,
jak jsi tu před náma —
Tak tebe znám, tak tebe znám,
a přec jsi neznáma!

Ó teskná poutnice,
kam jdeš — ó zdali vím?
Jsi přede mnou, jsi přede mnou,
a přec tě nevidím!

Mohl bych jmenovati významné moderní lyriky francouzské a německé, jichž dostupuje zde p. Martínek ryzostí výrazu, jednotnou sceleností vnitřního zoru, odhmotněností své idealisace již již typisující. Nejsou ovšem všechny jeho Písně na této výši; sem tam jest ruda posud neroztavená, jinde nebyly vymítnuty posud všechny strusky. Ale přece jsou některé, blížící se Písni výše citované, tak žhavá *Já volal jsem tě* (45), tak teskné *Andante večerní* (46—47).

Má touha pronikla tě jako bílá ocel,
hlas krve mojí v každý nerv tvůj bíl,
žár púlnočních mých vidin, prudké vášně pocel
trysk k tobě zářivě, tě celou naplnil,

svým žitím nežiješ, má vůle tebe vězní,
ó horký prelude, ó silo trýznivá!
Kde místo nalezneš, kde slovo mé ti nezni,
kde výkřik duše mé ti hořce nezpívá?

Takové básně zavazují. Zavazují umělecky vytěžití a ve vyšší stylovou sféru vynéstí všecko, co jest zde ještě zčásti energií latentní, co se opírá posud poněkud o cizí styl, zde březinovský. Kniha básnické obrody jest Martínkova Zahrada; a mnoho těžké úrody klasné může vyrůst z jejich svěžích vlhkých brázd, opravdu jarních.

Romain Rolland: Michelangelo

Romain Rolland kromě svých odborných prací hudebně historických a estetických a kromě svého díla románového a dramatického namaloval slovem i tři veliké podobizny geníů, kteří jej cele zaujali na křižovatkách jeho vnitřního života: *Michelangela*, *Beethovena* a *Tolstého*. Z nich první podává nám dnes slečna Marie Kalašová v překladě snad někde ne dost uhlazeném, při němž znetrpěliví snad někde filologický i stylistický purista, ale nad nímž nedovede se pohoršiti, kdo i překladateli přiznává právo na *quiddam suum ac proprium*. Horší jest, že i překlady italských veršů Michelangelových nebývají leckdy dosti spolehlivé; tak na př. na str. 168 *Beata l'alma, ove non corre tempo* přeloženo zcela protismyslně „Blažená duše, již nemiji čas...“

Michelangelo Rollandův jest podobizna osobnosti, ne výklad díla, ne vývoj tvorby, ne historická dialektika, která by zajala a vystihla kritickou peripetii v dějinách umění výtvarných, jež víže se k jeho jménu. Michelangelo zhuštěn jest v typický symbol *genia* uměním dušezpytným, jemuž není možno pokloniti se dosti hluboko, — týmž uměním syntetické zkratky, jakým pracují všichni velcí moralisté portretisté francouzští, od La Bruyèra do Suarèsa: z jejich rodu jest Rolland přes některé úchytky individuálně. Michelangelo pojat jest jako typ hamletovský, jako věčný pochybovač, jehož zhnusuje si sám příliš rychle své záměry, jako člověk, jehož vášně stydnou dříve, než pohnula se vůle, a které vyvrou tudíž často v prázdno; duch kolisavý a chimérický, bez smyslu pro skutečnost a radostnost životnou, typ křesťana pesimisty, jehož říše není z tohoto světa. Rollandovi je to typ již vymřelý nebo na vymření, nad nímž stanou zítra v nepochopení a údehu nové generace jako nad zbytky nějakého vyhynulého tvora antidiluvialního.

Myslím, že toto pojetí není nesprávné, nýbrž jen poněkud široké. Kdyby byl pokusil se z něho Rolland o výklad díla Michelangelova, byl by je musil zúžití, to jest nejprve zpřesnití. Nebylo by lze obejítí odpovědi na otázky, jak bylo možno s touto disposicí stvořiti díla hlaholně útočná a zamilovaná do hrdosti, pýchy a slávy životné, díla přeznivající mohutně vyzývavou fugou čas a prostor, díla vzdorné a složité monumentálnosti i kouzla melancholicky odbojného.

Není ovšem možno vyložiti díla Michelangelova bez činitelů nadosobních, bez vývojných logiky formové, jejímž byl, do určité míry, jen časovým orgánem; není možno vyložiti jej bez jeho vůle *tvůrčí a jen tvůrčí* — ne lidské — a bez její orientace na zhvězděných tehdejšího uměleckého nebe. Ale ovšem, není možno přehlížeti ani složek osobnostních — teprve *souhrou* obojího světa byl by možný výklad opravdu úplný a celý. O něj nepokusil se ani Romain Rolland ve své knize; jiní, kdož se o něj pokusili, na příklad Thode, bédně se ztroskotali.

Romain Rolland podává portrét, a ne drama; portrét velkého kouzla a veliké síly výrazivé, vystižený nejen okem jedinečně bystrým a slídým, ale i nadto: soustrastně zaujatým. Předností, již mu zvláště cením, jest, že *neidealisuje*; cítí správně, že idealisovati zde znamená zmenšovati a zmaleričňovati. Stavětí zde mezi sebe a svůj model cokoli, a zejména nějaké domněle dokonaloštné ideály portretistovy soukromě sentimentální provenience, jak to učinil pan Thode, byla by sebevražda, kdyby to nebylo co si horšího: sebezmrzačení.